

Vlinders kweken: soortenkeuze en voedsel- planten

In deze aflevering in de artikelenreeks over het kweken van vlinders worden enkele soorten genoemd, die met name geschikt zijn om te houden. Er wordt verteld hoe men ze kan houden en welke voedselplanten belangrijk zijn. In de volgende aflevering komen meer algemene kweekregels aan de orde, zoals temperatuur, daglengte, verwarming en type kooi.

Voor we kunnen besluiten welke soorten we gaan kweken, staan we alweer voor een keuze, en wel: HOE zijn we van plan onze vlinders te gaan houden? Heel simpel voorgesteld moeten we namelijk onderscheid maken tussen vlinders houden vrij in een kas en vlinders houden volgens een andere methode, dat wil zeggen in een andere ruimte. Of die andere ruimte bestaat uit een mooie kooi of pakweg een oud aquarium, doet er op dit moment eigenlijk niet zoveel toe. Zoals uit de eerste aflevering van "Vlinders kweken" wel duidelijk geworden zal zijn, beschouw ik een tuinkasje voor het houden van dagvlinders wel als het mooiste wat men zich op dit gebied kan wensen. Een kas heeft enorme mogelijkheden, maar ook enorme beperkingen! De beperkingen uiten zich vooral op het vlak van de soorten die we erin willen houden, en daar gaat het in deze aflevering tenslotte over. Voor alle duidelijkheid: ik bespreek hier het vrij vliegend in de kas houden van vlinders. Natuurlijk kunnen we in de kas ook kooien met vlinders plaatsen, maar feitelijk valt dit dan onder "andere methoden".

Voor de beginner lijkt een tuinkasje zo ongeveer de meest ideale ruimte om zowat alle vlinders in te kweken. In zo'n grote ruimte moeten alle vlinders zich wel opperbest thuisvoelen? Niets is echter minder waar, het is feite

zelfs zo dat slechts een beperkt deel van de te kweken vlinders ook geschikt is om in een kasje te houden. De reden daarvan is simpel. "Ons" kasje ($\pm 2 \times 2.5$ m is een gangbare maat) is bij lange na niet groot genoeg. Verreweg de meeste vlinders zullen domweg nooit snappen dat bij het glas, of bij het gaas dat voor het glas gespannen is, de hun toebedachte ruimte ophoudt! Gevolg is dan ook dat deze vlinders altijd tegen het dak aan zullen fladderen of stilzitten in de nok van de kas, geen voedsel zoeken en niet aan voortplanting toe komen. Als ze uiteindelijk toch van het dak afkomen is dat dan ook alleen omdat ze van uitputting gestorven zijn. Dit soort "dakzitters" is dus ten ene male ongeschikt om in een kas te houden. Denk niet dat een iets grotere kas de oplossing zal zijn, want zelfs een enorme vlinderkas als die van het Noorder dierenpark in Emmen is voor veel van deze soorten nog steeds te klein! Ironisch genoeg kunnen we zulke soorten vaak nog het beste kweken in een klein kooitje waarin ze, door puur ruimtegebrek wel in aanraking komen met een partner of een waardplant.

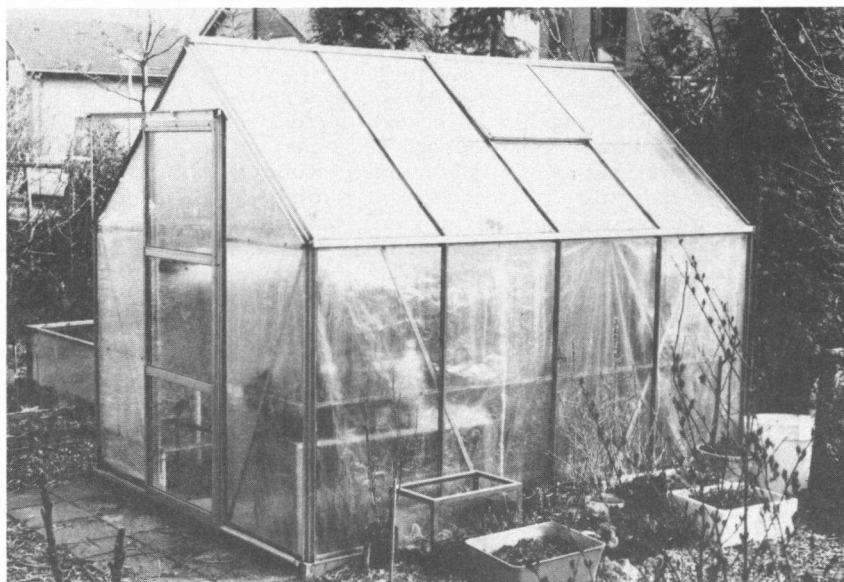
Ik heb me vaak afgevraagd wat nu bepaalt of een bepaalde soort al dan niet tot de dakzitters gerekend moet worden. Een sleutel leek mij te zitten in het oorspronkelijke biotoop van de dieren. Immers, zo redeneerde ik, bewoners van

open vlakten zijn geen schaduw of obstakels gewend en zullen in de kas dus tot de dakzitters gaan behoren. Bosbewoners daarentegen zijn gewend aan schaduw en allerlei obstakels om en over zich heen (bomen dus). Deze vlinders zouden zich in een kasje dus wel op hun gemak moeten voelen. In de praktijk blijkt dit inderdaad een kern van waarheid te hebben. Er zijn evenwel zoveel uitzonderingen, dat het met deze "regel" lang niet altijd mogelijk is om het gedrag van een bepaalde soort in de kas te kunnen voorspellen.

Een goed voorbeeld zijn de inheemse schoenlappers, waarvan vooral het Dagpauwoog (*Inachis io*) een zeer prettige klant is in de kas. Bij een aantal experimenten die ik uitvoerde bleek tot mijn verrassing dat ook de Distelvlinder (*Cynthia cardui*) zich heel best aan het leven in de kas wist aan te passen, ter-

wijl dit toch bij uitstek een soort van de open vlakte is. Ook andere schoenlappers als de Grote en Kleine vos (*Nymphalis polychloros* en *Aglais urticae*), de Atalanta (*Vanessa atalanta*) en de Gehakkelde aurelia (*Polygonia c-album*) gedroegen zich voorbeeldig in mijn kasje. Met het volste vertrouwen liet ik er dan ook paar dozijn Landkaartjes (*Araschnia levana*) in los, tenslotte is dit van het hele rijtje de meest aan het bos gebonden soort. Tot mijn verbazing ontpopte zich juist deze soort als een rasechte dakzitter!

Vlinders die geschikt zijn voor de kas
 Voor de kas geschikte vlinders vertonen een relatief normaal gedrag. Ze vliegen vrij door de kas, zoeken zelfstandig voedselbronnen en komen in veel gevallen ook normaal tot voortplanting.

Het vlinderkasje van de schrijver. De maten zijn 1,90 x 2,50 m. Aan de binnenkant is het kasje bespannen met het sterk reflecterende "Papronet". Dit materiaal maakt schermen door middel van b.v. witkalk overbodig. Bij lage lichtintensiteiten laat het evenwel veel licht door. Tevens biedt het een houvast voor de vlinders in de kas. In de volgende aflevering meer over de inrichting van een vlinderkasje.

Foto: J. C. Meerman

De meeste nachtvlinders zullen we waarschijnlijk voor dit doel uit moeten sluiten, zo het al aantrekkelijk zou zijn om ze in een kas te houden. De resultaten van experimenten die ik uitvoerde met een aantal Pijlstaartvlinders en Zijdespinners waren niet bijster bemoedigend.

Van de Europese dagvlinders zijn naar mijn ondervinding met name geschikt (uiteraard zonder volledigheid te suggereren):

Pieridae: Groot geaderd witje (*Aporia crataegi*), Citroentje (*Gonepteryx rhamni*) en het Boswitje (*Leptidea sinapis*). De gewone Koelwitjes (*Pieris* sp.) zijn meestal erg lastig. Er bestaan evenwel stammen die na vele tientallen generaties als laboratoriumdier doorgebracht te hebben, het heel aardig doen. Nymphalidae: Keizersmantel (*Argynnis paphia*), Kleine ijsvogelvlinder (*Ladoga camilla*) en verder alle eerder in de tekst genoemde soorten.

Satyridae: Bont zandoogje (*Pararge aegeria*).

In de toekomst hoop ik nog meer soorten op hun geschiktheid te kunnen testen. De beginner kan evenwel met bovenstaande soorten al een hele tijd vooruit. Speciaal zou ik de Dagpauwoog willen aanbevelen. Met een beetje gerichte kweek zijn daarvan zelfs twee generaties per jaar te kweken, terwijl in de natuur één gebruikelijk is. Met nadruk wijs ik er op dat Koninginnepage (*Papilio machaon*) en Koningspage (*Iphiclidides podalirius*) helaas totaal ongeschikt zijn om vrij in een kas te houden.

Met tropische soorten komt onze kas pas goed tot leven. De lijst met geschikt bevonden soorten is ellenlang en zal voorlopig nog wel langer worden. Ik noem echter een paar eenvoudig te houden en eenvoudig te verkrijgen soorten: Papilionidae: *Pachlioptera aristolochia*, *Papilio aegus*, *P. bianor*, *P. demetrius*, *P. demodocus*, *P. demoleus*, *P. polytes*, *P. protenor*, *P. xuthus* en *Parides perrebus*.

Danaidae: *Danaus plexippus*, *D. chrysippus* en *Euploea core*.

Heliconiinae: *Heliconius erato*, *H. melpomene*, *H. charitonius*, *Dryas iulia*, *Agraulis vanillae* en *Dione moneta*.

Nymphalidae: *Cethosia biblis*, *Hypolimnas missipus*, *H. bolina*, *Parthenos sylvia* en *Ariadne ariadne*.

Beginners kan ik speciaal *Papilio xuthus* aanraden, met name omdat de overwintering van deze soort geen problemen geeft.

Overige methoden

Hier kan ik kort zijn: met een dosis geluk, veel geëxperimenteer en wat inzicht is voor bijna elke vlindersoort wel een succesvolle kweekmethode te ontwikkelen. Bij het bespreken van geschikte soorten beperk ik me hier dan ook tot enkele populaire, gemakkelijk te houden soorten. Sphingidae: Doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos*), Lindepijlstaart (*Mimas tiliae*). Pauwoogpijlstaart (*Smerinthus ocellata*), Populierepijlstaart (*Laothoe populi*), Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*), Wolfsmelkpijlstaart (*Hyles euphorbiae*) en Avondrood (*Deilephila elpenor*). Saturniidae: Nachtpauwoog (*Saturnia pavonia*), *Samia cynthia*, *Actias selene*, *Antheraea pernyi*, *Tropea luni* en *Hyalophora cecropia*.

Papilionidae: Koninginnepage (*Papilio machaon*), Koningspage (*Iphiclidides podalirius*) en *Allancastris cerisyi*.

Nymphalidae: Landkaartje (*Araschnia levana*) en *Euphydryas maturna*.

Er zijn echter ook soorten die U maar beter niet kunt gaan kweken, dat zijn alle soorten met harige rupsen. Veel mensen reageren op de haren van deze rupsen met meer of minder heftige allergische reacties zoals rode huiduitslag, blaren en irritaties van de luchtwegen. De haren van deze rupsen hebben een duidelijke en zeer effectieve afweerfunctie. Wat U in ieder geval nooit en te nimmer moet gaan kweken zijn Processierupsen (*Thaumetopoea* sp.). Hiervan is de irriterende werking van de haren zo heftig dat sommige onvoorzichtige kwekers een levenslange invaliditeit aan deze soort hebben overgehouden! Blijf dus van deze soorten af, ze zijn het risico niet waard.

Voedselplanten

Misschien is wel de belangrijkste overweging bij het bepalen van onze keus is de beschikbaarheid van de voedselplant van de voor ons te kweken rupsen. Als we ons beperken tot de meer algemene inheemse soorten zal dit in het algemeen weinig problemen opleveren. Wie echter exotische of zelfs tropische soorten wil gaan kweken zal al snel zijn toevlucht moeten zoeken tot het kopen of zelf kweken van de benodigde voedselplanten. Het zou te ver voeren om hier een hele waslijst van voedselplanten te geven. Dit komt namelijk aan de orde bij de bespreking van de afzonderlijke vlinderfamilies later in deze serie. Het is echter niet moeilijk om een aantal van de meest universeel bruikbare voedselplanten te geven. Iedereen die van plan is om volgende zomer soorten van een bepaalde vlinderfamilie te gaan kweken, doet er goed aan om de erbij genoemde voedselplanten nu al te gaan kweken of uit te zoeken waar in de buurt ze te vinden zijn.

Sphingidae: Liguster (*Ligustrum* sp.), Wilg (*Salix* sp.), Wilgenroosje (*Chamaerion angustifolium*), Walstro (*Galium* sp.) en Wolfsmelk (*Euphorbia* sp.).

Saturniidae: Liguster, Wilg, Eik (*Quercus* sp.), probeer een groenblijvende eik te pakken te krijgen: *Q.x pseudoturneri*), Meidoorn (*Crataegus* sp.), Laurierkers (*Prunus laurocarus*) en Appel (*Malus* sp.).

Papilionidae: Venkel (*Foeniculum* sp.), Wortel (*Daucus carota*), Wijnruit (*Ruta graveolens*), Citrus (*Citrus* sp.), Skimmia (*Skimmia* sp.) en Pijpbloem (*Aristolochia* sp.).

Pieridae: Kool (*Brassica* sp.), Kattensnor (*Cleome* sp.) en Lucerne (*Medicago sativa*).

Danaidae: Zijdeplant (*Asclepias* sp.)
Nymphalidae: Brandnetel (*Urtica dioica*), Viooltjes (*Viola* sp.) en passiebloem (*Passiflora* sp.).

Heliconiinae: Passiebloem (*Passiflora* sp.).

Hoe kom ik aan mijn uitgangsmateriaal?

Allereerst kunnen we natuurlijk proberen door zelf rupsen te zoeken of een bevrucht wijfje te vangen om ons eerste kweekmateriaal te verkrijgen. Veel effectiever en minstens zo leuk is het om met andere liefhebbers onderling te ruilen. Een goed lopende kweek levert toch altijd meer op dan men zelf op kan kweken. Bovendien bevordert het de onderlinge kontakten en de uitwisseling van kennis. Natuurlijk kan men zijn uitgangsmateriaal ook kopen. Men kan daarvoor onder andere terecht bij een verbazend groot aantal handelaren in Engeland. Een zeer belangrijke bron is het Duitse tijdschrift "Entomologische Zeitschrift" dat 23 keer per jaar verschijnt en naast regelmatig kweektechnische artikelen de bijlage "Insektenborse" bevat. Hierin bieden handelaren en hobbykwekers uit heel Europa relatief voordelig of zelfs op ruilbasis een keur aan kweekmateriaal aan. Entomologische Zeitschrift wordt uitgegeven door Reimar Hobbing GmbH Verlag, Postfach 101607, D-4300 Essen 1, B.D.R., de prijs bedraagt ongeveer f 75,-.

Natuurlijk kunt u ook door middel van een advertentie in de rubriek "vraag en aanbod" van "Vlinders" proberen ruilcontacten te leggen.

Volgende aflevering: Algemene kweekregels en literatuur.

